

**УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ**

ВАКУЛЕНКО Володимир Миколайович

УДК 338.26(477):352

**СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
ВЕЛИКОГО МІСТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО УПРАВЛІННЯ**

25.00.04 – місцеве самоврядування

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління**

КИЇВ – 2003

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Українській Академії державного управління при Президентові України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
ЛЕБЕДИНСЬКИЙ Юрій Петрович,
Українська Академія державного управління при
Президентові України, завідувач кафедри управління містом.

Офіційні опоненти: доктор географічних наук, професор
СТЕПАНЕНКО Анатолій Васильович,
Рада по вивченню продуктивних сил України
НАН України, завідувач відділу проблем розвитку і
розміщення виробничого потенціалу.

кандидат наук з державного управління,
СОКІЛ Володимир Володимирович,
Дочірнє підприємство ВАТ “Державна акціонерна компанія
“Автомобільні дороги України” “Луганський
ОБЛАВТОДОР”, головний інженер

Провідна установа – Донецька державна академія управління Міністерства освіти і
науки України, кафедра загального і адміністративного
менеджменту,
М.Донецьк

Захист відбудеться “10” квітня 2003 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.810.01 в Українській Академії державного управління при Президентові України за адресою: 03057, м. Київ, вул. Ежена Потьє, 20, ауд. 201.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Української Академії державного управління при Президентові України за адресою: 03057, м. Київ, вул. Ежена Потьє, 20.

Автореферат розісланий “ 7” березня 2003 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В.К. Майборода

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасних умовах, коли в Україні після проголошення незалежності відбуваються докорінні реформи і трансформації, набула актуальності проблема нової концепції розвитку великих міст, які завжди були і є центрами соціально-економічної, політичної та культурної системи держави і одночасно являють собою сконцентроване виявлення всіх протиріч і проблем економіки та суспільного розвитку в цілому. Особливого значення останнім часом набувають питання управління столичним містом, в якому виконуються загальнодержавні та самоврядні функції і формується реальна регіональна політика.

Уявити собі весь комплекс проблем, пов'язаних з управлінням таким складним утворенням, як місто, а особливо столичне, в умовах становлення та розвитку ринкових відносин можливо, якщо розглядати його як систему. При цьому слід визначити склад, функції міста, загальні та специфічні завдання, що вирішуються на рівні територіальної громади в умовах трансформації економіки і розвитку місцевого самоврядування.

Незважаючи на те, що розробці цієї проблеми приділялася значна увага, невирішених питань залишається ще багато, зокрема: несформованість муніципальної економіки, існування певних протиріч щодо функціонування місцевої влади, необхідність удосконалення та приведення у відповідність з Конституцією України деяких положень законодавчих актів, що регулюють розвиток міста, формування комунальної власності та місцевих фінансів, недостатнє використання новітніх методів планування та прогнозування місцевого розвитку.

Планування є основним елементом державного регулювання розвитку суспільства, його територіальних утворень, у тому числі міських. Як система впливу держави на її розвиток планування виникло на початку ХХ століття. В колишньому СРСР планування застосовувалось у різних формах: довгострокових планів-програм, прогнозів, середньострокових планів на п'ять років, річних короткострокових планів, а також використовувались загальнодержавні, галузеві, регіональні, продуктові та інші програмно-цільові методи планування. Але ускладнення економічної, соціальної, екологічної ситуації, погіршення побуту населення вимагало застосування інших методів планування, які б змогли забезпечити пропорційне і погоджене функціонування всіх секторів та сфер економіки, збереження і поліпшення довкілля, перетворювали б процес планування з фрагментарного на комплексний, який би сприяв досягненню поставлених суспільством мета-цілей. Такий вид планування дістав назву стратегічного.

На сьогодні стратегічне планування в Україні лише починає застосовуватись на практиці. Тому існує багато невирішених теоретико-методологічних, правових, організаційних питань та практичних проблем використання методів стратегічного планування.

Стратегічне планування є відносно новою сферою наукових досліджень в Україні. Різні аспекти стратегічного планування та окремі підходи до нього широко висвітлені в працях вітчизняних та зарубіжних науковців та фахівців, зокрема О.Анісімова, Д.Брайсона, О.Виханського, Ю.Гладкого, В.Дорофієнка, Б.Жихаревича, В.Іванова, Б.Крозбі, М.Круглова, Л.Лімонова, В.Мамонової, О.Невелева, С. Оборської, В.Пархоменка, А.Стрикленда, А.Томпсона, Е.Уткіна, З.Шершньової, Р.Фатхутдинова.

Вагомий внесок у дослідження цієї наукової проблеми зробили такі відомі українські вчені, як Б.Данилишин, М.Долішній, Л.Зайцева, О.Ігнатенко, В.Князєв, Ю.Лебединський, В.Мамутов, Н.Нижник, В.Поповкін, І.Розпутенко, А. Степаненко, Д.Стеченко, В.Тронь, В.Фінагін, Ю.Шаров та інші. Проте окремі її найсуттєвіші аспекти залишаються ще недостатньо розробленими. Це викликає суперечки та дискусії, навіть неоднозначне тлумачення термінів і дефініцій. Недостатність практичного досвіду стратегічного планування та теоретико-методологічних розробок у цій галузі знань і діяльності зумовила вибір теми дисертаційної роботи й окреслила основні напрями наукових досліджень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалась на кафедрі управління містом Української Академії державного управління при Президентові України в межах комплексного наукового проекту “Державне управління та місцеве самоврядування” (номер державної реєстрації РК 0199U002827 - тема дослідження “Основні напрями вдосконалення територіальної організації влади та управління в контексті проведення Адміністративної реформи в Україні”, з якої автор дисертації був відповідальним виконавцем). Тема дослідження тісно пов'язана з науково-дослідними роботами, що проводяться в Науково-дослідному інституті соціально-економічних проблем міста: “Розробка проекту Державної програми соціально-економічного розвитку м.Києва до 2010 року” (РК 0196U013766), “Моніторинг виконання Державної програми соціально-економічного розвитку м.Києва до 2010 року у 2002 році” (РК 0102U002796), “Розробка варіанта Концепції пріоритетної стратегії розвитку м.Києва у ХХІ сторіччі” (РК 0101U004929), в яких автор був виконавцем розробки окремих розділів та підпрограм .

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розробка теоретико-методологічних засад стратегічного планування економічного розвитку великого міста як інструмента підвищення ефективності його управління.

Для досягнення цієї мети були поставлені наступні *завдання*:

- уточнити поняття “стратегічне планування” і його сутність;
- оцінити відповідність законодавчо-нормативної бази України потребам розробки та реалізації стратегічних планів;
- розкрити теоретико-методологічні основи економічного розвитку великих міст;
- узагальнити зарубіжний досвід стратегічного планування розвитку міст у контексті його творчого застосування в умовах України;
- визначити особливості стратегічного планування економічного розвитку великого міста як системи та її складових;
- обґрунтувати напрями і пріоритети стратегічного розвитку великих міст у системі державного управління;
- сформулювати концептуальні підходи до розробки стратегій економічного розвитку м.Києва;
- запропонувати механізми реалізації стратегічних планів економічного розвитку великого міста органами державної влади та місцевого самоврядування.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що в умовах багатуокладної економіки у системі державного управління стратегічне планування є основним інструментом регулювання соціально-економічного розвитку міських поселень та раціонального використання ресурсів як на загальнодержавному рівні, так і на рівні територіальних громад. Воно має значний потенціал щодо підвищення ефективності управління адміністративно-територіальними одиницями з боку державних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за умови застосування комплексу науково обґрунтованих напрямів, методів та прийомів, визначення стратегічних цілей та послідовної їх реалізації.

Об'єкт дослідження - соціально-економічний комплекс столиці України – міста Києва.

Предмет дослідження - теоретико–методологічні та прикладні аспекти стратегічного планування економічного розвитку великого міста як важливого чинника підвищення ефективності його управління.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертаційного дослідження слугували фундаментальні положення сучасних теорій державного управління та місцевого самоврядування, основоположні законодавчі й нормативні акти України, зокрема Конституція України, закони України, укази Президента України, нормативні документи Кабінету Міністрів України, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань соціально-економічного планування та розвитку міст і територій, особливості розвитку столичних міст та формування державної регіональної політики в умовах трансформації економіки.

Для досягнення поставленої в роботі мети було використано сучасні методи дослідження, зокрема на основі системно-аналітичного методу зроблене теоретичне узагальнення наукових концепцій, розробок і пропозицій провідних вітчизняних і зарубіжних вчених, присвячених стратегічному плануванню розвитку і функціонуванню міських поселень. Для вирішення окремих завдань використовувались також наступні методи: статистичного аналізу – для дослідження динаміки, структури і ефективності розвитку великих міст; проблемно-орієнтовний – для наукового обґрунтування стратегічних напрямів вирішення проблем економічного розвитку великих міст; економіко-математичний – для розрахунків кількісних параметрів ресурсного потенціалу міста і обґрунтування перспектив його розвитку; порівняльний аналіз (СВОТ - аналіз) – для визначення слабких та сильних сторін, зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на розвиток міста Києва, розробки стратегій та визначення місії міста; компаративний – для зіставлення розвитку великих міст у різних регіонах та країнах. Застосовувались також методи комплексного системного аналізу економічних та управлінських явищ і процесів. Сукупність згаданих методів і прийомів становить методику дисертаційного дослідження.

Інформаційну базу дослідження становили аналітичні та статистичні матеріали центральних органів державної виконавчої влади, Київської міської ради, Київської міської державної адміністрації, Київського міського комітету статистики, Науково-дослідного інституту соціально-економічних проблем міста, Української Академії державного управління при Президентові України, інші інструктивні та нормативно-правові документи, особисті обстеження автора.

Наукова новизна одержаних дисертантом результатів полягає в тому, що:

- *вперше* у вітчизняній науці обґрунтовано, що при стратегічному плануванні великих міст необхідно їх розглядати як міста–підприємці, що являють собою територіальні утворення, які об'єднують місцеві соціальні, політичні і економічні ресурси в єдиний взаємопов'язаний організаційно-виробничий комплекс, а модель управління процесом формування, реалізації та моніторингу стратегічних планів розвитку великих міст має базуватись на засадах партнерства;
- *уточнено* сутність і поняття “стратегічне планування” як найважливішого інструменту впливу держави та територіальної громади на розвиток багатокладної економіки;
- *дістали подальшого розвитку* методичні підходи щодо вдосконалення практики стратегічного планування великих міст на основі застосування інноваційних моделей, які базуються на інформаційній економіці, високих технологіях, технопарках, інноваційних портах та Інно-террах;

- виявлено місце стратегічного планування в системі управління містами, яке дає змогу формувати загальне бачення перспектив їх розвитку і досягти узгодженості дій всіх сторін, зацікавлених у реалізації плану (органів влади, громадськості та підприємницьких структур);
- доведено доцільність використання інструментів маркетингу для визначення стратегій (пріоритетів) економічного розвитку міста;
- визначені основні параметри стратегічного плану економічного розвитку Києва з урахуванням особливостей столичного міста та формування на його базі і приміської зони “столичного округу”;
- обґрунтовано необхідність виконання Києвом поряд із столичними функцій світового міста, що вимагає розвитку в ньому високих технологій, економіки знань, інформаційних технологій, диверсифікованих і діючих у глобальному масштабі промислових, фінансових і обслуговуючих структур.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані автором результати дослідження використані при підготовці наукових звітів з проблем управління містом, регіонального управління, розробці проекту Державної програми соціально-економічного розвитку м.Києва на період до 2010 року (підпрограма “Формування та управління комунальною власністю. Конкурентна політика”), проекту Генерального плану розвитку м.Києва на період до 2020 року, варіанта Концепції пріоритетної стратегії розвитку м.Києва у XXI сторіччі” (довідка про впровадження № 11/219-1018 від 5 грудня 2002 року), пропозицій центральним та місцевим органам влади, методичних рекомендацій та навчальних програм спеціалізацій “регіональне управління” та “управління містом” (довідка про впровадження № 389 від 6 грудня 2002 року), викладанні навчальних модулів “Територіальна організація влади в Україні”, “Регіональна та міська економіка”, “Управління місцевими фінансами та бюджетом” (довідка про впровадження № 390 від 6 грудня 2002 року) в Українській Академії державного управління при Президентові України, навчальних посібників і монографій, підготовці навчальних програм для керівних кадрів тощо.

Рекомендації і пропозиції, сформульовані автором на підставі проведеного аналізу стану й можливостей використання ресурсного потенціалу міста, можуть застосовуватись державними та місцевими органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування при розробці стратегічних планів економічного розвитку міст та регіонів, програм і прогнозів соціально-економічного та культурного розвитку адміністративно-територіальних одиниць України. Виявлені в процесі дослідження теоретичні підходи і запропоновані методичні розробки також можуть бути використані на державному і місцевому рівнях при розробці нормативно-правових документів, а також в спеціальних закладах освіти при розробці курсів

лекцій та спецкурсів “Стратегічне планування”, “Регіональне управління”, “Регіональна економіка”, “Міське самоврядування”.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним дослідженням автора. Висновки, пропозиції й рекомендації, у тому числі й ті, що характеризують наукову новизну, одержані автором особисто. У процесі одержання наукових результатів не використані ідеї або розробки інших дослідників (Ю.Дехтяренка, О.Драпиковського, О.Ігнатенка, О.Лебединської, В.Макухи, М.Орлатого та інших), з якими опубліковано два навчальні посібники у співавторстві.

Апробація результатів дисертації. Основні ідеї і положення дисертаційного дослідження доповідались і дістали позитивну оцінку на 23 міжнародних та вітчизняних науково-практичних конференціях, симпозіумах, методологічних семінарах, серед них основними є: науково-практична конференція “Роль столиці у процесі державотворення: історичний та сучасний аспекти” (Київ, 1996); міжнародний семінар “Перспективи муніципальної реформи в Україні” (Київ, 1997); міжнародний семінар “Потенціал регіональної і муніципальної влади з вирішення економічних проблем в умовах трансформації” (Москва, 1997), науково-практична конференція “Актуальні проблеми реформування державного управління” (Київ, 1997), науковий семінар “Статус м.Києва - столиці України” (Київ, 1997), міжнародний семінар “Управління містом: інституційно-організаційний аспект реформування” (Київ, 1998), міжнародний науково-практичний семінар: “Менеджмент в місцевому самоврядуванні: напрямки вдосконалення системи управління міським господарством” (Львів, 1999), науково-практична конференція за міжнародною участю “Проблеми наукового забезпечення адміністративної реформи в Україні” (Київ, 1999), науково-практична конференція “Розвиток партнерських зв’язків між місцевою владою, неурядовими організаціями, населенням як засіб розв’язання місцевих і регіональних проблем” (Київ, 2000), науково-практична конференція “Київ у XXI столітті: стратегія розвитку”(Київ, 2001), науково-практична конференція за міжнародною участю “Суспільні реформи і становлення громадянського суспільства в Україні” (Київ, 2001), міжнародний науково-практичний семінар “Основи міського управління” (Будапешт, 2001), міжнародний науково-практичний семінар “Міське відновлення і економічний розвиток” (Одеса, 2001), міжнародна науково-практична конференція “Реформування державного управління в контексті Євроінтеграції України” (Київ, 2002), науково-практична конференція “Сталий розвиток міст” (Харків, 2002).

Результати дослідження обговорювались на методологічних семінарах Української Академії державного управління при Президентові України й на засіданнях кафедри управління містом.

Публікації. Основні положення дисертації відображені в десяти друкованих роботах обсягом 5,2 друкованих аркуша, з них 2 навчальних посібники в співавторстві, 4 – у фахових виданнях, 4 – у матеріалах конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 216 сторінок (основна частина - 179 сторінок), в тому числі 12 таблиць, 3 рисунки, список використаних літературних джерел (242 найменування), розміщений на 21 сторінці, додатків (13 таблиць і 6 рисунків) на 16 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми, визначаються мета, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, оцінюється ступінь розробленості проблеми застосування методології стратегічного планування на практиці в сучасних умовах, у тому числі розробки стратегій економічного розвитку великих міст, висвітлюється наукова новизна й практичне значення отриманих результатів, наводяться дані про їх впровадження й апробацію.

У **першому розділі** – *“Теоретико-методологічні основи розробки стратегічних планів економічного розвитку великих міст”* - досліджується поняття та сутність стратегічного планування економічного розвитку територій, аналізується сучасний стан досліджень у сфері розробки стратегічних планів економічного розвитку та їх впровадження в практику, уточнено поняття “стратегічне планування” щодо планування розвитку міста, визначається місце і роль великих міст у структурній перебудові соціально-економічного комплексу країни, визначаються особливості стратегічного планування економічного розвитку великого міста.

Поглиблення процесів глобалізації та ринкової трансформації економіки, загострення соціальних та екологічних проблем вимагає від органів влади швидко реагувати на зміни, що відбуваються, здійснювати пошук адекватних інструментів, механізмів та методів забезпечення сталого розвитку регіонів та міст. Особливо це стосується великих міст, які є центрами регіонального розвитку і суттєво впливають на подальший розвиток країни в цілому. Одним з найефективніших інструментів реагування на зміни та регулювання економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць є стратегічне планування.

Аналіз літературних джерел та дослідження автора показали, що теорія стратегічного планування і управління розвитком міста в Україні перебуває на стадії формування. Базові поняття, моделі, схеми та етапи планування, що використовуються в сучасній практиці, запозичені з теорії планування розвитку організацій, основи якої було закладено ще у 60-х роках

минулого століття. Найбільш потужними зарубіжними школами дослідження стратегічного планування є американська та канадська. В Україні дослідження проводяться в напрямку побудови теоретичних моделей організаційної структури міст як складних систем та їх оптимізації через пошук шляхів досягнення стратегічних цілей розвитку.

Виділено перспективні напрями проведення подальших досліджень. Це, насамперед, виявлення особливостей використання стратегічного планування економічного розвитку територіальних громад та регіонів в умовах частих змін макроекономічної ситуації в країні. Крім того, є необхідність розробки теорії організації управління розвитком міста, оскільки запровадження стратегічного планування потребує значних змін як у структурі управління, так і у змісті управлінської діяльності та мислення. Стимулом для подальших наукових досліджень стануть результати реалізації перших стратегічних планів розвитку міст.

Обґрунтовано, що стратегічне планування є закономірним етапом еволюції системи планування, а в умовах багатукладної економіки - основним інструментом державного регулювання соціально-економічного розвитку міських поселень та раціонального використання ресурсів як на загальнодержавному рівні, так і на рівні територіальних громад. Воно являє собою сукупність науково обґрунтованих напрямів, методів та прийомів, які становлять методологію управління адміністративно-територіальними одиницями в умовах підвищеної нестабільності та невизначеності зовнішнього середовища та містить значний потенціал щодо підвищення ефективності прийняття управлінських рішень з боку державних органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування. Крім того, доведено, що стратегічне планування – це адаптивний процес, за допомогою якого здійснюються регулярна розробка та корекція системи досить формалізованих планів, перегляд змісту заходів щодо їх виконання на основі безперервного контролю та оцінки змін, що відбуваються зовні та всередині системи.

Стратегічне планування дає змогу органам місцевого самоврядування поєднувати аналіз поточних подій, прогнози соціально-економічного розвитку і сценарії можливого майбутнього з виробленням стратегії, а також формувати загальне бачення перспектив, розробляти плани розвитку, прийнятні для територіальної громади та суспільства в цілому, тобто стимулює їх до стратегічного мислення та дій. Найбільш помітною перевагою запровадження стратегічного планування є досягнення певного консенсусу, узгодженості інтересів та дій всіх сторін, зацікавлених у реалізації плану (органів влади, громадськості та підприємницьких структур).

Дослідженням визначено, що міста взагалі, і особливо великі, в кінці ХХ століття стали зосередженням основного творчого і економічного потенціалу розвинутих країн і “генераторами” їх швидкого зростання. Для них характерна активізація науково-технічного прогресу, збільшення частки науковців тощо. Як правило, великі міста мають складну галузеву

структуру економіки, більш високий технічний рівень промисловості, ніж у середньому по країні, що стимулює підвищення продуктивності праці та інтенсифікацію виробництва, створює умови для гармонійного розвитку особи. Вони є провідними науковими центрами та несуть, як правило, досить важливе адміністративне навантаження.

Тому в дисертації вказано на те, що при стратегічному плануванні економічного розвитку великих міст необхідно враховувати, що вони формуються як міста-підприємці, які являють собою територіальні утворення, що об'єднують місцеві соціальні, політичні і економічні ресурси в єдиний взаємопов'язаний організаційний комплекс з метою розробки чіткої стратегії перспективного розвитку. Формування міст-підприємців в Україні є важливою проблемою регіональної політики держави і зумовлюється, передусім, впливом структурних зрушень в економіці та переміщенням центрів економічної ініціативи на рівень місцевого самоврядування.

У процесі дослідження встановлено, що до особливостей стратегічного планування економічного розвитку великого міста належать:

- підхід до нього як до відносно автономної територіально-економічної системи і частини господарського комплексу країни, тісно взаємопов'язаної з територією, що його оточує;
- системність, ієрархічність, стохастичність і багатофункціональність;
- різноваріантність шляхів вирішення поставлених проблем і способів досягнення окремих цілей. Така структура забезпечує гнучкість плану за умов невизначеності майбутнього і ймовірності настання ризиків різного походження.

У дослідженні наголошується на тому, що особливістю стратегічного планування економічного розвитку великих міст є використання маркетингу міста, який передбачає, як зробити місто найбільш привабливим для життєдіяльності, виробництва та інвесторів, і засоби реалізації цієї привабливості, забезпечуючи тим самим приплив інвестицій і економічне зростання. Серед факторів маркетингу міста важливу роль відіграє архітектура, соціально-виробнича інфраструктура, розвиток інноваційних підприємств тощо.

Аналіз наукової літератури також дав змогу дійти висновку, що більш широке впровадження в практику ідей стратегічного планування має передбачати тісну співпрацю всіх зацікавлених сторін, створення в органах управління спеціальних підрозділів щодо координації роботи зі стратегічного планування та встановлення зв'язків і відносин підрозділів стратегічного управління розвитку міст з внутрішніми підрозділами державних адміністрацій та виконкомів, які беруть участь у цьому процесі. Напрямки вдосконалення роботи в цій сфері визначаються необхідністю подальшої адаптації теорії стратегічного планування розвитку організацій, яка використовується в сучасному муніципальному менеджменті, до рівня територіальних громад. З метою усунення певних недоліків стратегічного планування необхідно також поглибити теорію і

систематизувати методологію управління розвитком міста та забезпечити своєчасне і регулярне надходження інформаційних, фінансових, матеріальних та інших ресурсів для активізації діяльності органів місцевого самоврядування з розробки стратегій розвитку міст.

У другому розділі – *“Стратегічне планування як інструмент ефективного використання ресурсного потенціалу великого міста”* – на прикладі столиці України – міста-героя Києва аналізуються внутрішній економічний потенціал великого міста та зовнішні фактори, що впливають на його розвиток, визначаються проблеми соціально-економічного комплексу і пріоритети ефективного використання економічного потенціалу на основі визначення стратегій перспективного розвитку.

У дисертаційному дослідженні доводиться, що при стратегічному плануванні вирішуються завдання, які визначають характер економічних перетворень, стійкість економіки, рівень життя населення тощо. При цьому кінцевий результат не є строго фіксованим, а розміщений у певній зоні із заданими за величиною і часом граничними межами. Враховуючи відносно тривалий час, складність об’єкта, що розглядається, і в зв’язку із цим невизначеність багатьох показників, стратегічне планування значною мірою виконує функції активного прогнозу із застосуванням відповідних методів прогнозування при його розробці.

Наведений у дисертації аналіз демографічного розвитку міста показує, що демографічна криза, яка проявляється у погіршенні якісних і кількісних характеристик населення, охопила всі регіони України, в тому числі м.Київ, де вона набула гострої форми. До позитивних факторів демографічної ситуації в місті слід віднести: високий порівняно з іншими регіонами рівень життя, найкращі в Україні умови проживання, найбільший попит на робочу силу; до негативних – скорочення природного приросту населення, перевищення смертності над народжуваністю, старіння населення і скорочення його кількості у працездатному віці, наявність небажаної, в тому числі неконтрольованої міграції. Подолання негативних тенденцій в демографічному розвитку має передбачати такі стратегічні напрями в соціально-демографічній політиці: стимулювання народжуваності, охорона та збереження здоров’я дітей, сприяння підвищенню добробуту сімей та молоді, нейтралізація факторів, що зумовлюють підвищення смертності; регулювання міграційних процесів.

У процесі аналізу економічного потенціалу міста необхідно значну увагу приділяти оцінці людського фактора, а саме трудового потенціалу. В роботі доводиться, що трудовий потенціал на сучасному етапі розвитку технологій визначається далеко не лише чисельністю економічно активного населення, а передусім, його професійно-кваліфікаційним рівнем, розподілом за галузевою структурою зайнятості, рівнем мобільності робочої сили, статеві-віковим складом у працездатному віці тощо.

Встановлено, що накопичений трудовий потенціал міста забезпечує додаткові можливості для інтенсифікації структурної перебудови його економіки, реалізація яких можлива в разі виконання таких пріоритетних завдань: забезпечення раціональної й ефективної зайнятості населення; вдосконалення нормативно-правової бази та подальшого реформування ринку праці; вживання заходів щодо покращення демографічної ситуації, зокрема зниження надсмертності населення в працездатному віці як фактора підвищення трудового потенціалу; стимулювання позитивних зрушень у галузевій структурі зайнятості населення; мінімізація рівня безробіття й повна ліквідація довготривалого безробіття. Особливу увагу слід звернути на раціональне використання трудового потенціалу жінок з урахуванням гендерного фактора.

Доведено виходячи з аналізу ресурсного потенціалу, що інноваційний шлях трансформації економіки міста виступає концептуальною основою перспективних перетворень, на якій мають реалізовуватись планові заходи. Таким чином, в стратегічному плануванні економічного розвитку міста необхідно враховувати інноваційний фактор розвитку. Воно має спрямовуватись на визначення майбутньої структури виробництва в місті, внесок кожного елемента економічної системи в економічний потенціал та інтенсифікацію дій у забезпеченні подібних змін інноваційного характеру. Очікуваним результатом при цьому має бути формування конкурентоспроможної економіки інноваційного типу, що на початковому етапі означає сучасну модернізацію, спрямовану не на нарощування обсягів виробництва, а на запровадження гнучких технологій з великою часткою програмно-інформаційних елементів.

Зазначається, що бюджетно-фінансове забезпечення стратегічного планування розвитку міста Києва передбачає підвищення фінансової спроможності міста до рівня, достатнього для його ефективного функціонування, включаючи високий рівень соціального забезпечення населення та виконання містом столичних функцій. Для цього міським органам влади в умовах обмеженості фінансових ресурсів необхідно зосередити увагу на розв'язанні наступних стратегічних завдань: забезпеченні середньострокового та довгострокового фінансово-бюджетного планування, розширенні бази оподаткування та забезпеченні збалансованості коштів Державного бюджету України і місцевих бюджетів з урахуванням необхідності виконання містом столичних функцій; підвищенні ефективності використання бюджетних коштів; досягненні збалансованості бюджету міста Києва на підставі реально визначених показників з доходів і видатків та підвищенні ролі районних бюджетів у консолідованому бюджеті міста; залученні вітчизняних та іноземних інвесторів до розширеного відтворення економічного потенціалу; розвитку фондового ринку на міському рівні шляхом випуску місцевих позик та забезпечення привабливого для потенційних інвесторів механізму розміщення, обігу і погашення боргових зобов'язань; розвитку ринкової інфраструктури міста.

У дисертаційному дослідженні підкреслюється, що на етапі трансформації економічного розвитку міста Києва інвестиційний комплекс є визначальним фактором рейтингової динаміки конкурентоспроможності міста. Тому оцінка інвестиційної привабливості та потреб міста має відігравати значну роль у виробленні стратегій розвитку. Планувати розвиток інвестиційного потенціалу міста можна, розглядаючи його в таких площинах: по-перше, як функціонування галузей, які створюють інвестиційні ресурси, тобто засоби виробництва, по-друге, як інвестиційний процес, інвестиційну діяльність, потоки матеріальних, фінансових та інвестиційних ресурсів у галузі економіки, по-третє, як інвестиційне середовище, що є комплексом загальних умов інвестування. При цьому стратегія розвитку інвестиційного потенціалу великого міста має охоплювати аспекти, результати впливу яких спрямовані на нагромадження капіталу і забезпечення розширеного відтворення виробництва на інноваційній основі та розвиток соціальної сфери у майбутні періоди.

Підвищенню ефективності використання ресурсного потенціалу міста має сприяти вдосконалення системи управління комунальною власністю, яка є найважливішим комплексним ресурсом територіальної громади міста. З огляду на це потрібно вжити комплекс заходів з більш раціонального розподілу функцій управління між міським та районними рівнями влади, активного залучення недержавних та громадських організацій до надання найважливіших громадських послуг населенню міста, розвитку договірних та контрактних відносин.

У третьому розділі – *“Стратегічне планування економічного розвитку столичного міста в умовах трансформації економіки”* – на основі проведеного аналізу ресурсного потенціалу Києва визначено концептуальні засади його стратегічного розвитку з урахуванням виконання функцій столиці України, місію, цілі та пріоритети, можливості міста щодо перспективного розвитку, запропоновані механізми реалізації стратегічних цілей та завдань, у тому числі шляхом розширення партнерських зв’язків.

Аналіз світового досвіду показує, що розвиток столичного міста має свої особливості, пов’язані з роллю, яке воно відіграє в системі державного управління, впливом на інші регіони та територіальні громади. Тому, розробляючи стратегію розвитку Києва, потрібно враховувати ознаки столичності: у функціональному аспекті – лідерство або панування над суспільними системами; у територіальному аспекті – центральне географічне положення; в соціальному і екологічному аспектах – формування такого столичного середовища, яке породжує тип столичного жителя, життєві установки якого відмінні від провінційних. При цьому збалансований гармонійний багатофакторний розвиток Києва як столичного міста, яке відіграє роль адміністративного, культурного, наукового, освітнього, індустріального та туристичного центру, має відбуватися у складі господарського комплексу України і в межах розселення

київської агломерації. Для цього на базі м.Києва та Київської області доцільно заснувати Київський столичний регіон (Великий Київ) з об'єднанням в його межах територій і населених пунктів, що можуть бути віднесені до київської агломерації і розвиватимуться на основі єдиної скоординованої програми стійкого розвитку у XXI столітті.

З урахуванням столичного статусу та багатофункціональності міста стратегічна мета розвитку Києва полягає у забезпеченні високої якості життя населення і створенні адекватного міського середовища на основі сталості та ефективного виконання ним столичних функцій і функцій світового міста.

Визначається, що в основу вибору стратегії економічного розвитку великих міст, у тому числі й столиці, необхідно покласти такі принципи: комплексність, що вимагає вирішення всієї сукупності взаємопов'язаних і взаємозумовлених проблем, а не окремих, у тому числі пріоритетних; інноваційність, яка передбачає перехід на інноваційну модель економічного розвитку; економічність, який має на меті створення відкритої для конкуренції ринкової економіки і сприятливого інвестиційного середовища; гуманітарність, що передбачає вирішення комплексу гуманітарних проблем; екологічність, що передбачає поліпшення стану навколишнього середовища; сталість, тобто підтримка програм розвитку, результати яких не ускладнюють нинішній і майбутній економічний і соціальний розвиток, відповідають критеріям екологічної безпеки і стійкості економічного розвитку.

Поряд із столичними Київ має виконувати функції світового міста, в якому концентрується виробництво не стільки товарів, скільки інформації і послуг, які поширюються в глобальному масштабі. Функціонування Києва як світового міста зумовлює необхідність виконання в ньому специфічних столичних функцій, спрямованих на те, щоб місто стало дійсно діловим, науковим та інформаційним центром, осередком суспільного і культурного життя, місцем проведення акцій міжнародного значення, що надасть новий імпульс розвитку економіки країни в цілому. Розвиток Києва в XXI столітті має визначатися процесами інформатизації та інтелектуалізації економіки. При цьому економічна структура міста повинна змінюватися не на основі закриття тих чи інших необхідних суспільству та територіальній громаді виробництв, а шляхом поступової її трансформації.

Реалізація стратегій розвитку міста неможлива без задіяння інституту партнерства з державними і недержавними структурами, населенням, що знаходитиме вияв у продуктивній співпраці в різних сферах життєдіяльності міста, результатами якої мають бути збільшення обсягів виробництва, посилення конкурентних стимулів, покращання соціально-економічного і екологічного стану в Києві. Проте підвищення ефективності співпраці пов'язане з низкою проблем, які в стратегічному плані мають вирішуватись у наступних напружках: підвищенні рівня

незалежності органів місцевого самоврядування від центральної влади щодо виконання покладених на них повноважень, що розширить можливості територіальної громади у прийнятті рішень стосовно співробітництва; покращанні фінансового стану міського самоврядування, що визначатиме його спроможність до взаємовигідної співпраці; вдосконаленні законодавчих, нормативно-правових, організаційних умов співпраці; всебічній підтримці розвитку підприємницьких структур, які виробляють імпортозамінюючу продукцію та надають необхідні послуги мешканцям та гостям столиці. Перспективними напрямками співпраці мають стати торги на здійснення таких видів діяльності, як прибирання вулиць, приміщень, утримання територій та автомобілів, доставляння обідів у школи і лікарні, організація вуличного освітлення, електропостачання, надання юридичних послуг тощо. Основною формою залучення приватної ініціативи буде “зацікавлене управління”, яке здійснюється на договірній основі між комунальним і приватним підприємством (особою). Велике значення також матимуть договори оренди комунального майна, партнерство в оподаткуванні (податкові пільги), участь в реалізації місцевих програм соціально-економічного і культурного розвитку, цільових програмах, виконанні міських замовлень в тих видах діяльності, розвиток яких відповідає інтересам територіальної громади міста.

Досягнення стратегічних економічних цілей розвитку міста залежатиме від ефективності дії відповідних механізмів, найважливішими з яких виступають бюджетно-фінансова, інвестиційна та інноваційна політики, механізми формування конкурентного середовища та підтримки внутрішніх виробників товарів і послуг. Проведений у дисертаційній роботі аналіз показав, що на сучасному етапі міською владою згадані механізми майже повністю задіяні, але існують аспекти і ніші, які вимагають вдосконалення і заповнення. У бюджетно-фінансовому механізмі – це штучне зменшення бази бюджетних надходжень, нецільове використання коштів та неоптимальний вибір напрямів їх вкладання, необхідність удосконалення нормативної бази фінансово-кредитної підтримки підприємств державної і комунальної власності, відсутність міського фондового ринку тощо; в інвестиційному механізмі простежується недостатність умов для інвестиційної діяльності підприємств, у тому числі із залученням кредитів банків, нерозвиненість інституціональної інфраструктури інвестиційного ринку, неповне використання потенціалу зовнішнього інвестування та внутрішніх приватних інвесторів. Головними напрямками створення конкурентного середовища має бути подальше реформування відносин власності, розвиток концесійної діяльності, проведення активної антимонопольної та цінової політики. З урахуванням інноваційного вектора розвитку економіки міста важливим є використання міською владою інструментів сприяння інноваційній активності на основі розробки механізму кластерного оновлення всіх сфер життєдіяльності міста.

Основою ефективного використання визначених механізмів є розвиток нормативно-правових засад їх функціонування, що означає внесення змін до чинних та прийняття низки нових законів, які б розширювали можливості їх застосування для досягнення стратегічних економічних цілей розвитку населених пунктів та регіонів. Тому пропонується розробити та прийняти Закон України “Про стратегічне планування”, який би надав легітимності стратегічним планам, що активно розробляються територіальними громадами.

ВИСНОВКИ

Проведене дисертаційне дослідження стратегічного планування економічного розвитку міста як інструмента підвищення ефективності його управління дало можливість зробити такі висновки, що мають теоретичне і практичне значення.

1. Одним з найважливіших наукових результатів є обґрунтування того, що стратегічне планування - закономірний етап еволюції системи планування, і в умовах багатокладної економіки це основний інструмент державного регулювання соціально-економічного розвитку міських поселень та раціонального використання ресурсів як на загальнодержавному рівні, так і на рівні територіальних громад. Воно являє собою сукупність науково обґрунтованих напрямів, методів та прийомів, які становлять методологію управління адміністративно-територіальними одиницями в умовах підвищеної нестабільності та невизначеності зовнішнього середовища і містить значний потенціал щодо підвищення ефективності прийняття управлінських рішень з боку державних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Стратегічне планування дає змогу органам муніципального управління поєднувати аналіз поточних подій, прогнози соціально-економічного розвитку і сценарії можливого майбутнього з виробленням стратегії, а також формувати загальне бачення перспектив, розробляти плани розвитку, прийнятні для територіальної громади та суспільства в цілому. При цьому стратегічний план розвитку міста має стати основою для розробки генерального плану та програм соціально-економічного та культурного розвитку. Найбільш помітною перевагою запровадження стратегічного планування є досягнення певного консенсусу, узгодженості дій всіх сторін, зацікавлених у реалізації плану.

2. Аналіз літературних джерел та проведені дослідження свідчать, що теорія стратегічного планування і управління розвитком великого міста в Україні перебуває на стадії формування. І хоча зароджувалась вона на теренах колишнього СРСР зусиллями переважно вітчизняних науковців та фахівців, але, як і в багатьох інших випадках, подальший розвиток цієї теорії та імперативний досвід її практичного застосування привносяться сьогодні в Україну із-за

кордону, наприклад із США. Базові поняття, моделі, схеми та етапи планування, що використовуються в сучасній практиці, запозичені з теорії планування розвитку організацій, основи якої було закладено ще у 60-х роках минулого століття.

3. Пропонується, розробляючи стратегії економічного розвитку великих міст, враховувати той факт, що вони формуються як міста-підприємці, які являють собою територіальні утворення, що об'єднують місцеві соціальні, політичні і економічні ресурси в єдиний взаємопов'язаний організаційний комплекс. Теоретичне обґрунтування міста-підприємця полягає в новому підході до розуміння економічної організації суспільства: акценти переносяться з проблеми обмеженості ресурсів на проблему недостатності мотивів. Формування міст-підприємців в Україні має стати важливим аспектом регіональної політики держави. Для її реалізації необхідно: підвищити рівень самостійності міст у системі державного управління; сформувані стратегії міського розвитку; посилити увагу до зміцнення економічного потенціалу міст, що зумовлено підвищенням значення економічної конкуренції між країнами і містами та прискорення цього процесу в період глобалізації світогосподарських систем; більш широко застосовувати новий управлінський підхід – маркетинг міста, який являє собою процес створення методами ринкового регулювання сприятливого міського середовища для виробництва товарів і надання послуг та забезпечення життєдіяльності населення на основі виявлення, створення і реалізації факторів екологічно і соціально орієнтованої місцевої політики розвитку і функціонування.

4. В основу вибору стратегії економічного розвитку великих міст необхідно покласти такі принципи: *комплексність*, що вимагає вирішення всієї сукупності взаємопов'язаних і взаємозумовлених проблем, а не окремих, у тому числі пріоритетних завдань; *інноваційність*, яка передбачає перехід на інноваційну модель економічного розвитку; *економічність*, яка має на меті створення відкритої для конкуренції ринкової економіки і сприятливого інвестиційного середовища; *гуманітарність*, що передбачає вирішення комплексу гуманітарних проблем; *екологічність*, що передбачає поліпшення стану навколишнього середовища; *сталість*, тобто підтримка програм розвитку, результати яких не ускладнюють нинішній і майбутній економічний і соціальний розвиток, відповідають критеріям екологічної безпеки і стійкості економічного розвитку.

5. Формування та реалізація стратегій мають супроводжуватися розвитком партнерських відносин між міською владою, державними і недержавними структурами, громадськими організаціями та населенням, що дасть змогу більш ефективно реалізовувати поставлені цілі на основі продуктивної співпраці в різних сферах життєдіяльності міста. Її результатами мають

бути збільшення обсягів виробництва, надходжень до бюджету міста, посилення конкурентних стимулів, покращання соціально-економічного і екологічного стану в місті.

6. Стратегічна місія розвитку Києва полягає в забезпеченні високої якості життя населення і створенні адекватного міського середовища на основі сталого розвитку міста, яке передбачає постійне збалансоване функціонування територіальної громади, спрямоване на створення повноцінного життєвого середовища для сучасного та наступних поколінь шляхом раціонального використання ресурсів, технологічного переоснащення і реструктуризації підприємств, удосконалення соціальної, виробничої, транспортної, інженерної інфраструктури міста, поліпшення умов проживання, відпочинку і оздоровлення громадян, збереження та збагачення культурної спадщини, а також ефективного виконання столичних функцій і функцій світового міста.

7. Результати аналізу ресурсної бази столиці України – міста-героя Києва переконують, що стратегії економічного розвитку мають розроблятися на інноваційній основі, яка передбачає формування нових і найновіших галузей і виробництв, інформатизацію процесів життєдіяльності. Інноваційна модель розвитку економіки міста Києва має ґрунтуватися на розробці механізму кластерного оновлення всіх сфер життєдіяльності міста. Остання полягає в підтримці міською владою існуючих кластерів і формуванні нових мереж підприємств і організацій.

8. Визначено, що “столичність” як атрибут державності, з одного боку, і урбаністичного розвитку - з другого, набуває надміського просторового масштабу, тому регіон, що оточує столицю, має бути її різноманітним доповненням, активно з нею взаємодіяти, тобто бути засобом посилення і розширення можливостей столиці щодо виконання нею відповідних функцій. Принципова єдність Києва і Київської області зумовлює необхідність розробки пропозицій щодо взаємопов’язаного містобудівного розвитку столиці та області, формування раціональної системи розселення, створення єдиних регіональних систем інженерної та транспортної інфраструктур, рекреаційної системи, а також системи історико-культурних заказників, заповідників, національних парків та інших територій, що охороняються. Тому в стратегії розвитку Києва потрібно передбачити створення на базі столиці та приміської зони “столичного округу”.

9. Доведено, що поряд із столичними функціями Київ має виконувати функції світового міста, яке матиме глобальне значення і в якому концентруватиметься виробництво не стільки товарів, скільки інформації і послуг, насамперед фінансово-управлінських та ділових.

**СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ
ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**

1. Вакуленко В.М. Концептуальні напрями стратегічного планування економічного розвитку міста // Упр. сучасним містом. - 2001. - № 1-3. - С. 83-86.
2. Вакуленко В.М. Міський маркетинг як інструмент стратегічного планування економічного розвитку міста // Упр. сучасним містом. - 2002. - № 4-6. - С. 92-95.
3. Вакуленко В.М. Проблеми управління комунальною власністю великих міст у сучасних умовах // Вісн. УАДУ. - 1996. - № 1. - С. 172-185.
4. Вакуленко В.М. Методологічні аспекти стратегічного планування економічного розвитку великого міста // Упр. сучасним містом. - 2002. - № 10-12 (8).- С. 7-13.
5. Вакуленко В.М., Ігнатенко О.С., Лебединська О.Ю. та ін. Державне регулювання розвитку соціальної інфраструктури населених пунктів України: Навч. посіб. - К.: Вид-во УАДУ, 2002. - 112 с. - Авторських 46 с.
6. Вакуленко В.М., Дехтяренко Ю.Ф., Драпиковський О.І. та ін. Економіка міст: Україна та світовий досвід. Навч. посіб. / За заг. ред. В.Макухи. - К.: Основи, 1997. - 243 с. - Авторських 25 с.
7. Вакуленко В.М. Актуальні проблеми управління великими містами в Україні // Проблеми теорії і практики державного управління і місцевого самоврядування: Матеріали щоріч. наук.-практ. конф. проф.-виклад. складу та слухачів УАДУ. Київ, 31 трав. 1996 р. - К.: Вид-во УАДУ, 1996. - С. 162-164.
8. Вакуленко В.М. Проведення муніципальної реформи в Україні // Актуальні проблеми реформування державного управління: Матеріали щоріч. наук.-практ. конф. проф.-виклад. складу та слухачів УАДУ. Київ, 29 трав. 1997 р. - К.: Вид-во УАДУ, 1997. - С. 210-212.
9. Вакуленко В.М. Концептуальні напрями стратегічного планування економічного розвитку міста // Київ у ХХІ столітті: стратегія розвитку: Доп. наук.-практ. конф. / За ред. Б.М.Данилишина, О.М.Невелєва. – К.: Обереги, 2001. - С. 186-190.
10. Вакуленко В.М. “Шляхи зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування” // Актуальні проблеми державної служби в Україні: Матеріали щоріч. наук.-практ. конф. проф.-виклад. складу та слухачів УАДУ (за міжнарод. участю). Київ, 28 трав. 1998 р. - К.: Вид-во УАДУ, 1998. - С. 336-339.

АНОТАЦІЇ

Вакуленко В.М. Стратегічне планування економічного розвитку великого міста як інструмент підвищення ефективності його управління. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.04 – місцеве самоврядування. – Українська Академія державного управління при Президентові України. - Київ, 2003.

У дисертації висвітлені теоретико-методологічні та прикладні основи державного регулювання розвитку великих міст через методи, механізми, підходи стратегічного планування. Визначено, що в умовах багатукладної економіки стратегічне планування є основним інструментом регулювання соціально-економічного розвитку міських поселень та раціонального використання ресурсів як на загальнодержавному рівні, так і на рівні територіальних громад. Воно має значний потенціал щодо підвищення ефективності управління адміністративно-територіальними одиницями з боку державних органів влади та органів місцевого самоврядування за умови застосування комплексу науково обґрунтованих напрямів, методів та прийомів, визначення стратегічних цілей та послідовної їх реалізації.

У роботі узагальнено існуючі підходи та результати досліджень із даної проблематики; вперше у вітчизняній науці обґрунтовано, що при стратегічному плануванні великих міст необхідно їх розглядати як міста-підприємці; дістали подальшого розвитку методичні підходи щодо вдосконалення практики стратегічного планування великих міст на основі застосування інноваційних моделей; доведено доцільність використання інструментів маркетингу для визначення стратегій економічного розвитку міста; обґрунтовано необхідність виконання Києвом поряд із столичними функцій світового міста, проаналізовано ресурсний потенціал столиці та визначено основні параметри стратегічного плану економічного розвитку Києва з урахуванням особливостей столичного міста та формування на його базі приміської зони “столичного округу”.

Ключові слова: стратегічне планування, стратегія, велике місто, державне регулювання, управління, економічний розвиток, ресурсний потенціал, місцеве самоврядування, інструмент, столичний округ, партнерство, концепція.

Вакуленко В.М. Стратегическое планирование экономического развития большого города как инструмент повышения эффективности его управления. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук государственного управления по специальности 25.00.04 – местное самоуправление. – Украинская Академия государственного управления при Президенте Украины. - Киев, 2003.

В диссертации усовершенствованы теоретико-методологические и прикладные основы государственного регулирования развития больших городов посредством применения методов, механизмов, подходов стратегического планирования. Определено, что в условиях многоукладной экономики стратегическое планирование является основным инструментом регулирования социально-экономического развития городских поселений и рационального использования ресурсов как на общегосударственном уровне, так и на уровне территориальных общин и содержит значительный потенциал относительно повышения эффективности принятия управленческих решений со стороны государственных органов исполнительной власти и органов местного самоуправления.

В работе обобщены существующие подходы и результаты исследований по данной проблематике, выявлен ряд малоисследованных ее аспектов, разработаны теоретические и практические рекомендации относительно применения методов и подходов стратегического планирования при регулировании развития крупных городов.

Обосновано, что при стратегическом планировании городов необходимо их рассматривать как города-предприниматели, которые представляют собой территориальные образования и объединяют местные социальные, политические и экономические ресурсы в единый взаимосвязанный организационно-производственный комплекс. Теоретическое обоснование города-предпринимателя состоит в новом подходе к пониманию экономической организации общества: внимание переключается с проблемы ограниченности ресурсов на проблему недостаточности мотиваций. Формирования городов-предпринимателей в Украине является важной проблемой региональной политики государства. Для ее реализации необходимо: повысить уровень самостоятельности городов в системе государственного управления; сформировать стратегии городского развития и тому подобное.

В исследовании обоснована целесообразность использования инструментов маркетинга при разработке стратегических планов экономического развития больших городов, которые предусматривают, как сделать город наиболее привлекательным для жизнедеятельности и производства, а также реализацию этой привлекательности, обеспечивая тем самым приток инвестиций и экономический рост. Среди факторов маркетинга города важная роль принадлежит

архитектуре, социально-производственной инфраструктуре, развитию инновационных предприятий.

Получили дальнейшее развитие методические подходы относительно усовершенствования практики стратегического планирования больших городов на основе применения инновационных моделей, которые базируются на информационной экономике, высоких технологиях, технопарках, инновационных портах и Инно-террах.

Подчеркивается, что формирования и реализация стратегий должны сопровождаться развитием партнерских отношений между городской властью, государственными и негосударственными структурами, населением, которые дадут возможность более эффективно реализовывать поставленные цели на основе продуктивного сотрудничества в разных сферах жизнедеятельности города, а результаты будут проявляться в увеличении объемов производства, усилении конкурентных стимулов, улучшении социально-экономической и экологической ситуации в городе.

На основе всестороннего анализа ресурсного потенциала разработаны основные параметры плана стратегического развития города Киева и концептуальные подходы к нему с учетом особенностей столичного города и формирования на его базе и пригородной зоны “столичного округа”.

Доказывается, что вместе со столичными функциями Киев должен выполнять функции мирового города, в котором может концентрироваться производство не столько товаров, сколько информации и услуг, в первую очередь финансово-управленческих и деловых, что будет иметь глобальное значение.

Теоретические выводы и предложения, которые содержатся в данной диссертации, могут быть использованы органами государственной исполнительной власти и органами местного самоуправления при разработке и реализации стратегических планов, программ и прогнозов социально-экономического и культурного развития соответствующих административно-территориальных единиц. Кроме того, положения и выводы диссертации могут быть использованы в специальных учебных заведениях при разработке курсов и спецкурсов “Региональная экономика”, “Местное самоуправление”, “Стратегическое планирование”.

Ключевые слова: стратегическое планирование, стратегия, большой город, государственное регулирование, управление, экономическое развитие, ресурсный потенциал, местное самоуправление, инструмент, столичный округ, партнерство, концепция.

V.M. Vakulenko. Strategic Planning of Economic Development for a Large City as an Instrument for Improving Urban Management Efficiency. – Manuscript.

The dissertation thesis for obtaining a Candidate of Science Degree in Public Administration, Specialization 25.00.04 - Local Self-government. - The Ukrainian Academy of Public Administration, Office of the President of Ukraine, - Kyiv, 2003

The dissertation paper covers theoretical, methodological and practical aspects of government regulation of large cities' development through strategic planning methods, mechanisms and approaches. It argues that under condition of transition economy strategic planning is a key instrument both at the national level and at the level of territorial communities for regulating urban social and economic development and rational use of resources. Strategic planning has a substantial capacity to increase efficiency in managing administrative-territorial units by central and local governments through a complex of scientific approaches and techniques, identification of strategic goals and their implementation.

The author summarizes current existing approaches and research findings in the field; first among Ukrainian scholars substantiates that in strategic planning large cities have to be treated as “cities-entrepreneurs”; further develops methodological approaches to improve strategic planning practices for large cities by using innovation models; proves the appropriateness of using marketing instruments in identifying economic development strategy for a city; justifies that Kyiv along with the functions of a capital city has to perform functions of a major international centre; analyses resource capacity of the capital city; defines the basic parameters of an economic development strategic plan for the City of Kyiv, and taking into account peculiarities of it being the capital city of Ukraine suggests to create Kyiv Metropolitan Area.

Key words: strategic planning, strategy, large city, government regulation, administration, economic development, resource capacity, local self-government, instrument, metropolitan area, partnership, concept.